

nuje się niezwykle treściwego przeglądu-syntezy poglądów „postlackiańskich” na czynniki optymalizujące wielkość lęgu, przedstawia się różne modele stosowane do takich rozważań, na podstawie m.in. dorobku bioenergetyki, nagromadzonego od lat pięćdziesiątych do dzisiaj. Natomiast T. E. Martina można by zaliczyć w poczet zwolenników teorii A. Łomnickiego, gdyby ujawnił, że czytał cokolwiek tego autora. Nie czytał, więc też jego rozdział ogranicza się do słusznych wprawdzie, ale tylko werbalnie sformułowanych postulatów.

W rozdziale 6. E. Fretwell referuje „case study”: „Rozmieszczenie i zagęszczenie *Spiza americana*”, na podstawie panamerykańskich danych zbieranych przez licznych amatorów, dając przykład inteligentnego wykorzystania takiej współpracy. Rozdział ostatni (D. Siegel-Causey i J. G. Hinshaw) zawiera uporządkowaną bibliografię dostępnych tłumaczeń literatury ornitologicznej na jęz. angielski — przeważnie prac radzieckich, znacznie mniej jest tłumaczeń z niemieckiego, francuskiego, hiszpańskiego, japońskiego, chińskiego i in. (razem 1030 pozycji). W niesamowitym zestawie 7 rozmaitych prac polskich jest też jedna pochodząca z „Wiadomości Ekologicznych”!

January Weiner

Genoways H. H. (Red.) 1987 — Current mammalogy. 1
— Plenum Press, New York, London,
ss. 519. [ISBN 0-306-42430-4]

Teriologdy pozazdrościli ornitologom i oto „Plenum Press” zapoczątkowało nową serię, zbliżoną w formie, profilu i szacie graficznej do znanej od kilku lat „Current ornithology”. Ciekawa rzecz, teriologdy mieli chyba trudniejsze zadanie niż ornitologdy. Jak pisze w przedmowie redaktor tomu, teriologdy są zazwyczaj bardziej związani ze specjalnością swoich badań (np. fizjologią czy genetyką) niż z ich obiektem — ssakami. Porównując analogiczne serie o ssakach i o ptakach, można by też odnieść wrażenie, że teriologdy rzadziej niż ornitologdy podejmują zagadnienia o fundamentalnym znaczeniu dla całej biologii — ale wiemy skądinąd, że to nieprawda, a przy tym „Current mammalogy” liczy dopiero jeden tom.

Dwóch pierwszych rozdziałów: C. J. Phillipa i B. Tandlera „Ewolucja ssaków na poziomie komórkowym” oraz R. J. Bakera, M. B. Qumsiyeha i C. S. Hooda „Rola wzorców prążkowania chromosomów w rozumieniu ewolucji ssaków” nie ma chyba potrzeby streszczać na łamach „Wiadomości Ekologicznych”. Nieco więcej ekologiczno-ewolucyjnych implikacji można znaleźć w króciutkim rozdziale 3: „Pochodzenie gryzoni i zającokształtnych” (Li Chuan-Kuei, R. W. Wilson, M. R. Dawson, L. Krishtalka). Każdego biologa, nawet ekologa, może natomiast zainteresować 4. rozdział, A. D. Barnosky’ego „Punctuated equilibrium and phyletic gradualism: niektóre fakty z teriologicznych danych czwartorzędowych” (kto potrafi, niech zaproponuje polskie terminy lepsze niż dosłowna „równowaga przestankowa” albo markaroniczny „gradualistyczny filetyzm”). Oprócz niezwykle użytecznej dla dyletantów części wstępnej, autor na przykładach paleontologicznych dokumentuje występowanie obu modeli ewolucji.

Rozdział 5. nie powinien ujść uwadze żadnego „terioekologa”: N. C. Negus i P. J. Berger, wstawieni kilka lat temu odkryciem i zidentyfikowaniem wtórnej substancji roślinnej (6-MBOA) stymulującej i synchronizującej rozród niektórych gryzoni w warunkach naturalnych, piszą tym razem w szerszej perspektywie: „Fizjologia rozrodu ssaków: reakcje adaptacyjne w zmiennym środowisku”.

W ostatnich latach żaden bodaj zbiorowy tom przeglądowy, poświęcony ssakom, nie obszedł się bez rozdziału o laktacji, a więc bez O. T. Oftedala. Tym razem wspólnie z D. J. Boness i R. T. Tedmanem pisze on o „Behawiorze, fizjologii i anatomii laktacji u *Pinnipedia*”, zamieszczając potężne tablice, pełne danych ekofizjologicznych. O życiu społecznym innych morskich ssaków donoszą R. S. Wells, M. D. Scott i A. B. Irvine: „Struktura socjalna u żyjących na swobodzie delfinów butelkonosych”.

Dwa rozdziały poświęcone są konwergencjom adaptacyjnym. M. A. Mares i T. E. Lacher jr w rozdziale 8. rozważają „Ekologiczne, morfologiczne i behawioralne konwergencje u ssaków żyjących na skałach”, omawiając liczne gatunki z różnych grup systematycznych i wyodrębniając grupę „konwergentną” metodami taksonomii numerycznej. Następny rozdział, K. H. Redforda pt. „Mrówki i termity jako pokarm: wzorce ssaczej myrmekofagii” jest może mniej oryginalny, ale uwzględnia ponad 200 gatunków ssaków (z człowiekiem włącznie), które jadają regularnie lub przeważnie mrówki i termity.

C. W. Fowler w rozdziale 10. dokonuje przeglądu „Zależności od zagęszczenia w populacjach dużych ssaków”. W ostatnim dziesięcioleciu punkt ciężkości badań populacyjnych przeniósł się zdecydowanie z małych na duże ssaki. U dużych ssaków można bowiem obserwować poszczególne osobniki, a to jest niezbędne, jeżeli badania prowadzi się w zgodzie ze współczesnym paradygmatem, opartym na precyzyjnych pojęciach dostosowania, strategii ewolucyjnie stabilnej i optymalizacji stylu życia. Na warsztatach znalazły się więc liczne jelenie i antylopy, lwy, płetwonogie itd. Na podstawie takich badań można było wyodrębnić szereg cech — zarówno parametrów rozrodczości i śmiertelności, jak i morfologicznych (tempo wzrostu, wielkość ciała), których zależność od zagęszczenia populacji nie ulega wątpliwości. Autor dyskutuje ewentualne mechanizmy tych zjawisk i ich znaczenie ekologiczne i populacyjne, nawołując do dalszych badań empirycznych i szerszego wykorzystania literatury nieanglosaskiej.

Przykładem takiego właśnie monograficznego studium mogłaby być praca G. T. O'Neala, J. T. Flindersa i W. P. Clary'ego umieszczona jako rozdział 11: „Ekologia behawioralna lisa *Vulpes macrotis nevadensis* na zagospodarowanym terenie pustynnym”. Jednak wnioski teoretyczne tego studium nie dorównują części materiałowej. Opisem jednostkowego faktu, ale o potencjalnie szerokich implikacjach jest rozdział 12, M. Temme'a „Mutacja somatyczna u polinezyjskiego szczura *Rattus exulans* na poligonie nuklearnym Enewetak”. Ostatni rozdział dotyczy teriologii stosowanej, a mianowicie „Współczesnych strategii zwalczania szkodliwych gryzoni”, opisując teorię i praktykę używania przeróżnych środków, na ogół łagodniejszych niż bomba atomowa, w kontekście postaw ludzkich i postulatów humanitaryzmu.

January Weiner